

Doktori (PhD) értekezés tézisei

**Avantgárd és konstruktív szemlélet
Kassák Lajos ars poeticái**

Suhajda Péter

Témavezető: Dr. Dobos István

DEBRECENI EGYETEM

Irodalom- és Kultúratudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2021

1. A doktori értekezés előzményei, célkitűzései és a téma körülhatárolása

Az avantgárdnak tekintett művészet egyik legfőbb szellemi alapja – futurista kezdeteitől fogva – a „dinamizmus” volt.

Ennek kifejezése egyrészt az alkotások létrehozásának rendhagyó módozataiban nyilvánult meg technikailag, tehát az újszerű eljárások elszánt keresésében; másrészt a hagyományos megoldások tudatos és szigorú elutasításában, tagadásában vagy felülírásában.

Az avantgárd programok, manifesztumok és ars poeticák mindezeknek a törekvéseknek elméleti hátteret adtak.

A disszertáció kutatásainak, illetve elemzéseinek középpontjában főként Kassák Lajos elméleti szövegei állnak, vagy olyan szövegrészletek, amelyek elméleti tartalmakkal bírnak. Ebbe a korpuszba sorolhatók a szerző által írt kiáltványok, programok, tanulmányok, kritikák, esszék, továbbá néhány szépirodalmi munka (lírai és prózai művek egyaránt).

Értelmezésükkel könnyebben körvonalazható az úgynevezett „kassákizmus” alakulástörténete.

A kassáki „konstruktivizmus” (dinamikusnak szánt jellegéből következően) nem írható le teljességében egyik „történeti” avantgárd irányzat stilisztikai, módszertani jellemzőivel sem.

Az úgynevezett „izmusok” helytel-közel meghatározható stílusjegyekkel és megnyilvánulási módokkal bírnak ugyan, ám az avantgárd karakterű gondolkodás legfőbb üzenete éppen a behatárolhatatlanságban – az alkotói folyamat átalakulásaiban – rejlik. Ennek megfelelően Kassák Lajos is állandóan (mondhatni a végsőkéig) alakította, formálta művészetét (lásd az általa írt teoretikus munkákat). Költői hitvallását pedig sajátos „konstruktív szemléletté” tágította az esztendők során, mégpedig úgy, hogy bizonyos – gyermekkorától óta szimbolikusnak tartott – elemeket mindvégig megőrzött sokrétű tevékenységében.

A hosszú alkotói pálya időszakán nagyjából az 1910-es esztendők kezdeteitől a harmincas évekig jelölhetők ki azok a metszetek, amelyek a téma szempontjából kiemelkedők lehetnek – kitekintve természetesen a korábbi vagy későbbi életszakaszokra is.

A vizsgált szövegek körébe szükséges bevonni tehát – az általánosan (el)ismert,

„kanonizált” Kassák-művek (*Éposz Wagner maszkjában, A ló meghal és a madarak kiröpülnek, Számozott költemények, Mesteremberek, Egy ember élete* stb.) mellett – a szerző elméleti írásait, ars poeticáit, különösen a harmincas esztendőkből keletkezett esszéket. Ezek ugyanis élesebben megvilágíthatják az avantgárdnak tekintett művészetek sajátosságait, s talán az egyes alkotások értékelésével, kategorizációjával kapcsolatosan használt, sokszor általánosítónak – mi több, ellentmondásosnak – tűnő fogalmakat is árnyalhatják.

Az utóbbi esztendőkből helyyel-közel a következő kutatások folytak (s bizonyos esetekben folynak máig) Kassák tevékenységével kapcsolatosan:

- a) folyóiratainak vizsgálata, a lapok (A Tett, Ma, Dokumentum, Munka) nemzetközi kapcsolatainak, s egyáltalán, az avantgárd törekvések kiterjedt viszonyrendszerének feltárása (kiemelendő ezen a téren a Kassák Múzeum munkatársainak tevékenysége mind kiállításszervezői, mind kutatói értelemben; különösen említést érdemel itt a Balázs Eszter, Sasvári Edit és Szeredi Merse Pál által szerkesztett, magyar, illetve angol nyelven megjelent *Művészet akcióban* című összegző kiadvány, amely a Petőfi Irodalmi Múzeum, valamint a Kassák Múzeum által szervezett, 2017-es emlékkiállításokhoz kapcsolódott);
- b) széleskörű elérhetőségek biztosítása (például a Petőfi Irodalmi Múzeum, valamint az MTA BTK Irodalomtudományi Intézet együttműködésével létrehozott digiphil.hu internetes oldal, amelyen többek között megtekinthetők A Tett folyóirat digitalizált példányai; valamint a Kassák Múzeum honlapja, ahol elolvasható *A ló meghal...* teljes szövege számtalan „rákattintható” hivatkozással, vendégsszöveggel kiegészítve – Szeredi Merse Pál szerkesztésében);
- c) külföldi (bécsi, német, olasz és egyéb) vonatkozások Kassák korában (Deréky Pál, Szkárosi Endre, Forgács Éva, a Kassák Múzeum munkatársai);
- d) nemzetközi kapcsolatok (legígéretebbek talán a „világ avantgárdjával” foglalkozó „centrum-periféria” kutatások, amelyeknek kiemelkedő példája a 2014-es – Per Bäckström és Benedikt Hjartarson által szerkesztett – *Decentring the Avant-Garde* című kötet; magyar vonatkozású témával közreműködött benne: Forgács Éva);
- e) medialitás (korábban például az *Újraolvasó* sorozat Kassák-könyve és egy-két ifjabb

szerző, „oldalvágányként”);

- f) politika, társadalom, egyéniség, karizma stb. (Standeisky Éva, G. Komoróczy Emőke);
- g) Kassák hatása a 20. század második felében, napjainkban (Fajó János, Magyar Műhely, G. Komoróczy Emőke, Szkárosi Endre, kortárs művészek).

Az egyes területek sajátos jellegüknél fogva nem minden esetben fedik le (teljes mértékben) a disszertáció irányait, ám azzal mindenképpen összefüggenek. Íme néhány példa:

- a) a szerkesztő művész folyton-folyvást felszámolta, elindította különböző lapjait, mégpedig kimondottan a megújulás állandó szándékával, amely nem más, mint a dinamikus kassáki szemlélet sajátossága;
- b) a medialitás kérdései mindvégig foglalkoztatták a művészt, aki állandóan kereste az új – és legkorszerűbb – kifejezési formákat;
- c) a deszemiotizáció mint a kassáki elméleti szövegek és ars poeticák egyik alapszintű elvárása (illetve az önazonosság követelménye) igen fontos társadalmi-politikai vonatkozásokkal bír(hat szerencsés esetekben);
- d) az utókorra tett hatás talán a legérdekesebb szempont a disszertáció diskurzusában – az egyik legjellemzőbb kassáki „állandó” (azaz a folyton alakuló megnyilvánulások soha nem módosuló elvárása) a mindenkori alkotó újszerűsége, amely által végül önazonossá válik.

A dolgozatban érintett esszék és egyéb írások tanúsága alapján ez utóbbi törekvés jóval fontosabbnak tűnik Kassák – és majdani követői – munkásságában, mint bármiféle besorolhatóság. Az elvet manifesztáló művész sajátos szemlélete nem időrendi, lineáris vagy történeti. Tevékenysége sok esetben nem igazán kategorizálható stílusok, izmusok, irányzatok alapján.

2. Az alkalmazott módszerek vázolója

Az újszerűség elvárásának elve számos, különböző műfajú és témájú Kassák-írásban megjelenik (azokból „visszaolvasható”), ezért lehet (talán) sikeres az életmű eltérő területeiről vett „minták” vételezése. Az eljárás mozaikosnak tűnhet, szándékoltan hiányzik belőle a műnemek és műfajok szigorú homogenitása, ám ez magára az alkotóra is jellemző volt: a montázs eszközt, kollázs technikáját előszeretettel alkalmazták az avantgárdnak nevezett művészek – mindenféle alkotásaikban.

Mindenképpen produktívnak bizonyulhat tehát egy olyan értelmezői kísérlet, amelynek bizonyos eljárásai hasonlóak az „értelmezettek” alkotói módszereihez. Mivel az avantgárdnak nevezhető (mű)alkotás ritkán marad meg textuális (műfaji, műnemi) keretein belül, s gyakorta lép át más művészeti vagy akár szakmai, sőt tudományos területekre (szociológia, politika stb.), elemző értékelésének is nyitottnak kell lennie, messze túltekintve bizonyos esetekben akár a kanonizált irányzatok tér- vagy időbeli koordinátáin is.

Jelen dolgozat mégsem tekinthető monográfiának, inkább egy „kísérlet”, helyesebben „kísérletek sorozata”, amelyet az avantgárd „gondolkodás” megértésének szándéka vezet.

Fejezetei olykor a montázs szerkesztési elvének megfelelően szerveződnek, annak ellenére, hogy követnek bizonyos időrendi sorrendet a kassáki koncepció alakulásának megfelelően. Mégis, szinte az egész értekezést végigkíséri néhány alapvető, ezért folyton-folyvást visszatérő, az életmű különböző területeiről kiválasztott írás (*Képarchitektúra*-kiáltvány, *A korszerű művészet él*, *A ló meghal és a madarak kiröpülnek* stb.), továbbá motívum (a mesterember alakja, építészeti vonatkozások stb.).

A konstruktivizmus matematikai szóhasználatát megidézve „legnagyobb közös osztónak” lehetne nevezni ezeket az állandó karakterjegyeket – mivel olyan eljárásokról vagy költői eszközökről (többnyire metaforákról és toposzokról) van itt szó, amelyek függetlenül az átalakulásoktól, fel-feltűntek az összes kassáki korszak szinte minden alkotásában.

Mindezek célja, hogy biztos pontokat nyújtsanak egy-egy újonnan keletkező vagy éppen újból felmerülő kérdés megválaszolásánál, probléma megoldásánál.

3. Az értekezés új tudományos eredményeinek tézisszerű felsorolása

A disszertáció tizenhárom nagyobb egységből áll (*Előszó*, tizenegy köztes fejezet, *Utószó*).

A bevezető rész (*Előszó*, avagy egy értelmezői kísérlet „előőrse”) a lényegesebb kérdések, problémák felvetése: tartalmilag azonos a téziszfüzet korábbi részeivel.

Az első fejezet (*A „problematicus” avantgárd*) célja az avantgárdnak tekintett „komplexum” általános („karakterképző”) jellemzőinek ismertetése. Az identifikáció, helyesebben dezidentifikáció, valamint az idegenség megnyilvánulási formái; a hagyományhoz és általában az időhöz való viszony; a többes szám első személyű megszólaló (kórus) működési sajátosságai; a performatív nyelvhasználat, illetve a deszemiotizáció eszköze; továbbá egy, az utóbbival éppen ellentétes metódus, a jelek „túlfuttatásának” módszere mind nevezhetők sajátos avantgárd „stílusjegyeknek”.

Elkerülhetetlen feladatnak tűnik a jelenséget összevetni a „környező” stílusokkal (erre utal a „negyedik testőr” metaforája a dolgozatban), valamint korábbi előzményeivel (különösen a 19. század nagy művészeti korszakával, a romantikával). A felsorolt jellemzők szemrevételezése nem csupán az úgynevezett „avantgárd” megértésében segíthet, ám a vele kapcsolatos ellentmondásokra is figyelmeztet.

A következő három rész egy-egy példát emel ki a kassáki szövegvilágból – természetesen a felsorolt jellemzőket véve alapul.

A második fejezet (*Hagyomány és újítás csataterén*) az életmű korai szakaszából kísérel meg értelmezni egy „átmenetiként” számontartott költeményciklust (*Éposz Wagner maszkjában*). Kiemelten fontosnak tartja a kassáki szöveg azon tendenciáit, amelyekben a jelek „túlfuttatásának” módszere érvényesül; követi továbbá az avantgárd romantika felőli vizsgálatának „csapásirányát”; illetőleg a performatív nyelvhasználat kérdéskörét.

A harmadik fejezet (*Szöveg és képarchitektúra*) egy konstruktivista manifesztumot (*Képarchitektúra*) elemez a magyar avantgárd „hőskorából” – nem a képet, sokkal inkább a róla szóló kiáltványt „szólítva meg”. Szintén a jelek „túlfuttatásának” szemléltetésére épül, s immáron a deszemiotizáció problematikáját is játékba hozza.

A negyedik fejezet (*Az izmusok [elbeszélhetetlen?] története*) egy olyan kései, összegző munkát (*Az izmusok története*) próbál meg értékelni, amely már a „történeti” avantgárd lezárulta

utáni évtizedekből tekint vissza a korszakra. Ám kétséges, hogy az avantgárd természetű, jövőre irányuló gondolkodással (és annak folytonos kinyilatkoztatásával) megalkotható-e egyáltalán bármiféle lezárt „izmustörténet”. A kassáki szöveg rendkívül „mozaikos”, lényegében nem is az irányzatok történetét veszi alapul, más szempontok alapján „rendszer” (a centrumában Kassák és folyóiratai állnak). A mű a jelek „túlfuttatásának”, a jelentésképzés ellehetetlenítésének érdekes példája.

Az ötödik fejezet (*A konstruktivizmus retorikája*) lényegében a megelőző részletek összegzése, továbbá az elkövetkezők kiindulópontja. Tulajdonképpen itt kerül bevezetésre a „konstruktív szemlélet” Kassák által (is) használt fogalma. A deszemiotizációra „törekvő” avantgárd szövegek egyik legfontosabb karakterjegyének azok „retorikus” természete bizonyul, amely (az egyes írások tanúsága szerint) a tautológia alakzatában éri el szimbolikus csúcspontját.

Az ezt követő három egység a deszemiotizáció – pontosabban és tágabb értelemben a művészi önazonosság – megvalósításának kassáki „lehetőségeit” tárgyalja.

A hatodik fejezet (*Képarchitektúra és szöveg*) ismét a címben megjelenő manifesztumot veszi alapul, ám kiterjeszti hatáskörét Kassák művészetéről alkotott általános elképzeléseire, s vet néhány pillantást ezek „szellemi” kontextusára is. A szerző elméleti jellegű megnyilvánulásaiban, a „konstruktív szemlélet” részletező kifejtésében az „önazonos” mű mindig újszerű, a művészi út dinamikusan változó, szemben a meg nem változtathatóval, a statikussal. A keresés, kísérletezés egyértelműen a jövőre irányuló tevékenység, annak megalkotása, ami még ismeretlen, a múlt már ismert, lezárt elemeivel – s azok utánzásával – szemben.

A jelek szerint e sajátos kassáki retorikát vitték (és viszik mindmáig) tovább a 20. század második felének (neo)avantgárd alkotói is, akik számára szintúgy az avantgárd újító, kísérletező szerepe (volt) a legfontosabb alapelv. Tulajdonképpen a Kassák által támasztott elvárásokat állították (és állítják) tevékenységük középpontjába, önmagukat a folyamat részének tartották (és tartják), s nem egy hagyomány ápolóinak, őrzőinek, felélesztőinek.

A hetedik fejezet (*Az alkotó bevonása a tautologikus jelölésbe*) az előző felvetéseit vezeti tovább. A szöveg (és mű) akkor lehet önmagával azonos, hogyha „egy az egyben” megegyezik alkotójával is – aki Kassák szerint nem más, mint az alkotás anyaga, amely által a művész önmagát formálja művé. Ebben az értelemben még a reneszánsz Michelangelóval is érdekes vitába „keveredett” (*A korszerű művészet él*). Ezt a kérdéskört „járja körül” az elemzés, amely

talán arra is megpróbál rávilágítani, hogy a szerző – lejegyzett elveivel ellentétben – hajlamos volt egyszerűsítő kategóriákat alkotni annak érdekében, hogy saját gondolatmenetét alátámassza.

A nyolcadik fejezet (*Kassák Lajos elődei és kortársai*) a művészt ért hatásokra fókuszál, főként esszéinek „szűrőjén” keresztül. Ezekben egy „valóságos” olvasó szólal meg. A verbálisan megképzett „narrátor befogadó” akár önmagát is legyőzve, alakítva próbál közel kerülni szövegekhez és alkotóihoz. Ennek megfelelően a szöveg és művész „egyezése” átmenet csupán: az alkotás (és alkotói folyamat) teljes „sikerét” – megújult retorikája szerint – a befogadóval való tökéletes azonosulás juttatja tetőpontra.

Mindenképpen említésre méltó azon szerzők sora, akikről Kassák – a „narrátor befogadó” – „elgondolkodott” hosszú pályája során. Petőfi Sándorról írt szövegei nem csupán a költőről alkotott sajátos véleménye miatt lehetnek érdekesek, de a romantikához való viszonyáról is rengeteget elárulnak. Ady-képéről meg kell jegyezni, hogy sokat módosult a harmincas évekig – a témában jegyzett Kassák-esszék remekül körvonalazzák ezt az alakulásfolyamatot. Kosztolányiról írt értekezése szintén egy változó történetet rajzol elő. Babitscsal való ellentéte talán a legismertebb – nem véletlen, hogy többször előkerül a disszertáció során.

A kilencedik fejezet (*Korszerű művészet ≠ Esztétikai kultúra*) *Az alkotó bevonása a tautologikus jelölésbe* című korábbi rész problémafelvetését járja körül újra, más szempontból vizsgálva meg az abban felvetett kérdéseket. *A korszerű művészet él* „vitairata” kulcsfontosságú szerepet tölt be az életműben – a szerző egyik legfontosabb ars poeticája, amelyet pályája végén is követendőnek tartott. Az általa közzétett („kinyilvánított”), elérendő alkotói lét nem igazán egyeztethető össze a korszakban népszerűnek számító, más elveket tükröző („esztétikai” alapú) művészetfelfogásokkal.

A tizedik fejezet (*Életté formált ars poetica?*) Kassák Lajos rövidre sikeredett szabadkőműves útját próbálja felvázolni – levéltári kutatások alapján. Az életrajzi kitérő teljes mértékben beilleszthető a disszertáció tematikájába. A művész felvételi dokumentumai azt sejtetik, hogy csatlakozási szándéka beleillik a szövegeiben manifesztált „deszemiotizációs” rendszerbe: mintha alkotási elveit próbálta volna „életté formálni” (valóra váltani) a társasággal való közös munkálkodás során. Ezt támaszthatja alá néhány költemény, amelyek ebben az időszakban keletkeztek, s minden bizonnyal becsatolhatók a szabadkőművesség több évszázados diskurzusába. Ennek egyes elemei (építészeti szimbólumok, a mesterember metaforája stb.)

egyébként sem állnak távol a mindenkori kassáki konstruktivista motívumkészlettől.

A tizenegyedik fejezet (*Az „avantgárd” dinamizmus nyomában*) immáron újból az avantgárd gondolkodás általános sajátosságait vizsgálja. Egészen pontosan arra keres példákat, hogy mi módon jelenik meg a már kezdetektől fogva sokat emlegetett dinamizmus (vagy annak valamelyik szinonimája, izotópja) a különböző irányzatok kiáltványaiban, különösen a konstruktivisták és Kassák elméletírói tevékenységében. Mindeközben pedig a korábbi fejezetekkel is párbeszédet kíván folytatni.

Az avantgárd meghatározása (vagy legalábbis lehető legkifejezőbb körülírása) csak akkor lehet eredményes, hogyha a metafora legmélyebb jelentésrétegei – s a mindenkori (nemzetközi) értelmezők eltérő fogalommagyarázatai – is feltárássra kerülnek. Ezáltal a jelenség térbeli és történeti határai is áthelyezhetővé, kitolhatóvá válhatnak – s a fogalom szélesebb értelmet nyerhet.

Amennyiben pedig Kassák Lajost avantgárd művészként kanonizálta jelen- és utókora, azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy miként vélekedett éppen ő a gyűjtőfogalomról – és ezzel együtt a korábbi vagy kortárs szerzők „avantgárd” mivoltáról.

Az *Utószó* összegzi a dolgozat legfontosabb megállapításait, és esetleges jövőbeli kutatásoknak is megpróbál alapot biztosítani.

A dolgozat kezdő fejezeteiben felsorolt – speciális stíluselemekként „listázható” – jellegzetességek, illetőleg a bennük rejlő ellentmondások arra engednek következtetni, hogy mindenképpen (és sok esetben) indokolt lehet az avantgárd kifejezés idézőjeles (vagy éppen „kiegészítő pontosításokkal” ellátott) használata.

Az sem biztos, hogy a „jelenség” felosztható két nagyobb huszadik századi, történelmileg osztályozható kategóriára („történeti” és „neoavantgárd”), valamint néhány „kanonizált” irányzatra (miközben – természetesen – ezek is a „nagy egység” elidegeníthetetlen részei voltak). A kizárólagosságon alapuló besorolás éppen az adott jellemzők ellen fejt(het)i ki hatását, téves következtetésekhez vezethet példának okáért a kassáki pályakép megítélésében. Minden jel arra mutat, hogy a „történeti avantgárdként” meghatározott és behatárolt korszakban (1910-es és 1920-as évek) Kassák nem nevezte magát avantgárd alkotónak. Ő minden bizonnyal csak jóval később kezdte saját tevékenységére alkalmazni a jelzőt (utólag legitimálva azt), mégpedig

speciális (és kevésbé tudományos) értelemben, annak „kísérleti” jellegéből kiindulva. Ekkorra viszont már régen lecsengett az izmusok „történeti hőskora”.

Szakmai szempontból lehet persze „átmeneti”, „ténylegesen avantgárd” vagy „azon túli” műveket értékelni, ám a kategorizációra adott (elképzelt) szerzői válasz már biztosan nem (lenne) ennyire egyértelmű. A fogalom késői kassáki értelmezése, annak „kísérleti” természete szerint szélesebbre tárható az avantgárdnak tekinthető jelenségek sora, s éppen ezért célszerű a szót idézőjeles formában (vagy helyesbítésekkel: „jellegű”, „karakterű”, „annak nevezett” stb.) alkalmazni.

A Kassák által is említett „konstruktív szemlélet” kellőképpen tágnak tetszik ahhoz, hogy mind az irányzatokkal körvonalazható „történeti egység”, mind pedig általánosabb elvek „gyűjtőneve” lehessen (persze nem az avantgárd egészére, hanem annak csupán kassáki „felületére” alkalmazva). A sajtóságos ars poetica „kidolgozása” már egészen korán, az életmű korai szakaszában elkezdődött, és évtizedeken keresztül tartott, sok átalakuláson ment keresztül, nem volt mentes a tényleges vagy elképzelt vitáktól, s olykor a konkrét művészeti megnyilvánulásokon is túllépett, áthelyezve önmagát bizonyos esetekben még „valós”, életrajzi dimenziókba is.

A témáról tanulmányt készítő szakértők olykor helyesnek tartják, ha már az általuk írt szöveg elején meghatározzák, mit is értenek az avantgárd fogalma alatt. Ez mindenképpen arra utal, hogy a bizonytalanságnak biztos helye van a diskurzusban, s ennek oka talán éppen a bizonyosságra való törekvésben keresendő. Per Bäckström (idézett tanulmányai részletes adatait lásd a dolgozatban) például, annak érdekében, hogy a jelenség minél pontosabban leírható legyen, vitába száll a szűkítő tendenciákkal, s földrajzi szempontból kiszélesíti az értelmezési lehetőségek fókuszát. Az angol-amerikai és germán (német) tudományos „szekciók” mellett például létjogosultságot követel az újlatin (olasz) és más nyelvű megfigyeléseknek is. A fogalom tágabb értelmében pedig talán még a kassáki életmű is előnyösebb megvilágítást nyerhet (s a „történeti” és „neo-” kategóriák is új fényben tűnhetnek fel).

Ám a nyitást érdemes a szó múltja felé is megtenni, amellyel a százéves „történeti” fennállás (minimum) kétszázéves szellemi (és gyakorlati) folyamattá alakul. A Claude Henri de Saint-Simon által bevezetett kifejezés (adatait lásd a disszertációban) már eleve rögzített értelmet ad a metaforának, amely hogyha a művészek társadalmi változásokban betöltött vezető szerepére

utal, úgy az újabb (bár a történeti „avantgárdok” számára akár tudatlanul is evidens) jelentésárnyalatokra tesz szert. A saint-simoni értelemben „avantgárd” művész lehet akár Petőfi – vagy bármely alkotó, aki szavai (és mindenféle munkái) performatív erejét az emberiség jobbítására kívánja fordítani. Ilyen képet mutat önmagáról Kassák is, mégpedig életműve minden szakaszában (és területén): legyen szó átmeneti vagy ténylegesen avantgárd költeményeiről, a harmincas évek esszéiről vagy a Munka-kör szervezéséről és szabadkőműves próbálkozásáról (illetőleg mindenféle valós cselekedeteiről). Annak ellenére, hogy az alkotó csak minimális mértékben vélte önmagát (helyesebben folyóiratait) avantgárddnak.

Mintha az „úgynevezett” (vagy magukat annak tartó) művészek – Saint-Simontól fogva, s beleértve Kassákot is – mind igen tudatosan reflektáltak volna (s reflektálnának máig) saját munkásságukra, még úgy is, hogy magát a kifejezést sohasem vagy csak ritkán említették, továbbá más (szűkebb jelentéskörű) izmusok territóriumába alá sorolták tevékenységüket. Nem csupán alkotásokat hoztak (hoznak) létre (különböző művészeti ágakban), de azok elméletét is lefektették (lefektetik), legtöbbször manifesztumokban, illetve olyan szövegekben, amelyekben a kiáltványok performatív eszközeit alkalmazták (alkalmazzák).

A dolgozat legfontosabb általános következtetései:

- a) az avantgárd huszadik századi történeti kategóriái mellett érdemes a jelenséget szélesebb spektrumban vizsgálni;
- b) a tudományos magyarázatok földrajzi (topográfiai) kiterjesztésének szükségességét nemzetközi kutatások igazolják;
- c) az avantgárd valódi története a „történeti avantgárd” csoportok fellépése előtt csaknem száz évvel kezdődött;
- d) ez mindenképpen elkerülhetetlenné teszi a jelenség precízebb összevetését azokkal a korszakokkal (és stílusirányzatokkal), amelyekkel – retorikája szerint – szembefordult;
- e) különösen a romantikával való – az egyszerű tagadásnál mindenképpen komplexebbnek tetsző – viszony tűnik érdekesnek ebből a szempontból;
- f) a tér- és időbeli „horizontok” átrajzolása az egyes „avantgárd” pályávek értelmezését is árnyalhatja adott esetekben;

- g) a kassáki „avantgárd” életút más és más mintázatokat mutat a „szűkebb” vagy „tágabb” megfigyelési fókusznak megfelelően;
- h) Kassák művészetét szándékos „irányváltások” tették „dinamikus” természetűvé, miközben voltak olyan elemei, amelyek állandónak bizonyultak az alkotói tevékenységben;
- i) mindezek „kategorizációja” függ a fent jelzett vizsgálati nézőpontoktól.

Nyilvántartási szám: DEENK/16/2021.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Suhajda Péter

Doktori Iskola: Irodalom- és Kultúratudományok Doktori Iskola

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (1)

1. **Suhajda, P.:** Kassák tényleges és szimbolikus szabadkőművessége.
In: A Kassák-kód. Szerk.: Juhász R. József, H. Nagy Péter, Szlovákiai Magyar Írók
Társasága, Pozsony, 108-114, 2008. ISBN: 9788096987917

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (7)

2. **Suhajda, P.:** Korszerű művészet - Esztétikai kultúra (A vitázó Kassák).
Alföld. 71 (11), 60-69, 2020. ISSN: 0401-3174.
3. **Suhajda, P.:** Változatok a kassáki deszemiotizációra.
Alföld. 69 (12), 46-53, 2018. ISSN: 0401-3174.
4. **Suhajda, P.:** A hiány szervező rendje: kísérletező kedv és avantgárd technikák.
Parnasszus. 14 (3), 55-59, 2008. ISSN: 1219-3275.
5. **Suhajda, P.:** A konstruktivizmus retorikája.
Parnasszus. 13 (3), 49-52, 2007. ISSN: 1219-3275.
6. **Suhajda, P.:** Kassák Lajos tényleges és szimbolikus szabadkőművessége.
Magy. Műh. 46 (143), 9-16, 2007. ISSN: 0025-0201.
7. **Suhajda, P.:** A textus végtelenített performanciája (Kassák Lajos első versciklusa).
Stud. Caroliensia. 6 (1), 63-76, 2005. ISSN: 1419-1334.
8. **Suhajda, P.:** Az avantgárd tradíciót "csonkító" dinamizmusa (Kassák Lajos: Éposz Wagner maszkjában).
Alföld. 56 (6), 54-76, 2005. ISSN: 0401-3174.

Magyar nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (7)

9. **Suhajda, P.:** Az Adyt értelmező Kassák.
Opus. 10 (3), 60-71, 2018. ISSN: 1338-0265.
10. **Suhajda, P.:** Petőfi Sándor szerepe a kassáki (ön)értelmezésben.
Eruditio - Educatio. 13 (1), 39-50, 2018. ISSN: 1336-8893.
11. **Suhajda, P.:** Változatok deszemiotizációra, avagy a módszer "apoteózisa".
Partitúra. 13 (1), 21-61, 2018. ISSN: 1336-7307.

12. **Suhajda, P.:** Az alkotó bevonása a tautologikus jelölésbe.
Opus. 9 (6), 49-64, 2017. ISSN: 1338-0265.
13. **Suhajda, P.:** Egy ember étele: Kassák Lajos: Csavargások.
Opus. 3 (5), 55-60, 2011. ISSN: 1338-0265.
14. **Suhajda, P.:** A szöveg ábrázoló építményének jövői lebontása.
Szőrös kő. 12 (3), 38-44, 2007. ISSN: 1335-6321.
15. **Suhajda, P.:** Az izmusok (elbeszélhetetlen?) története: Kassák Lajos: Az izmusok története.
Partitúra. 1 (2), 135-143, 2006. ISSN: 1336-7307.

További közlemények

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (3)

16. **Suhajda, P.:** Kálmán C. György: Élharcok és arcélek. A korai magyar avantgárd költészet és a kánon.
Irodalomtört. Közl. 112 (5-6), 761-764, 2008. ISSN: 0021-1486.
17. **Suhajda, P.:** Halmozódó terek és idők szimultaneitása.
Iskolakultúra. 17 (6-7), 192-198, 2007. ISSN: 1215-5233.
18. **Suhajda, P.:** "aki nem tudja elképzelni, legegyszerűbb, ha kipróbálja": Székelyi Endre: Mi az, hogy avantgárd. Írások az avantgárd hagyománytörténetéből.
Magy. Műh. 45 (140), 49-51, 2006. ISSN: 0025-0201.

Magyar nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (1)

19. **Suhajda, P.:** Tükrözés és tükröződés textualizációja és figurativitása: Dsida Jenő: Csend a tavon.
Szőrös kő. 11 (3), 36-40, 2006. ISSN: 1335-6321.

Egyéb folyóiratközlemények (1)

20. **Suhajda, P.:** Teljességigény és felelősség: Szigeti Lajos Sándor: Verssor(s)ok.
Új Horiz. 34 (3), 189-191, 2006. ISSN: 0865-9583.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2021.01.15.

